

Nota edytorska

Antologia prezentuje dyskusję wywołaną artykułem Franciszka Krupińskiego *Romantyzm i jego skutki*. Głosy krytyczne odnosiły się do tego artykułu i do niektórych wypowiedzi oponentów. Tworzyły siatkę powiązań. Dodatkowo niektóre redakcje czasopism dodawały od siebie dopiski wyrażające ich stanowiska w polemice. Aby oddać dynamikę sporu, za podstawę przedruku większości zamieszczonych w antologii tekstów przyjęto pierwodruki prasowe. Łączna objętość głosów dyskusyjnych kilkakrotnie przekroczyła rozmiary artykułu Krupińskiego. Niektóre wypowiedzi trzeba było poddać skrótom, ponieważ zawierały obszerne dygresje tematycznie niezwiązane z przedmiotem dyskusji. Charakteryzowały poglądy ideowe i przekonania filozoficzne oraz erudycję dyskutantów, lecz odwodziły od przedmiotu sporu. Wszystkie takie pominięcia zaznaczono i – w ważniejszych wypadkach – dopełniono w przypisach informacją o zawartości treściowej pominiętych urywków.

W przedrukach poprawiono oczywiste błędy i omyłki, które w ówczesnej prasie zdarzały się często. Tak np. w wyrażeniu „na pływ romantyzmu” dokonano poprawki na „na wpływ romantyzmu”; we frazie „jednę od drugiego” rodzaj gramatyczny podpowiada, iż należało zastosować formę „jeden od drugiego”; wyrażenie „wyrzeczenia się [...] a przyjęcie” poprawiono na „wyrzeczenie się

[...] a przyjęcie”; fraza „wszechstronniej a beznamiętnej” wskazuje, iż należało wprowadzić poprawkę na „wszechstronniej a beznamiętnej”, zaś „drogą odpowiednich argumentacji opartej na faktach” wymagało poprawienia na „drogą odpowiedniej argumentacji opartej na faktach”; „przypuszczał zapewne” poprawiono na „przypuszczał zapewne”, a „winny być nauczycielami romantyki” na „winny być nauczycielami romantyka”. Myłki druku i literówki, których kwalifikacja była jasna, poprawiono bez zaznaczania interwencji edytorskich. W kilku przypadkach, gdy użyte w pierwodrukach formy mogły budzić wątpliwości, których kontekst nie rozstrzygał jednoznacznie, pozostawiono zapis z pierwodruku, jak np. *rozwinienia*, *podrzeźnianie*, *romantyści*, *zagrzęsłym*, co oznaczono.

Przedrukowane teksty poddano modernizacji w zakresie pisowni i interpunkcji zgodnie z zasadami przyjętymi dla druków dziewiętnastowiecznych oraz z uwzględnieniem tonu wypowiedzi i rozwiązań pisownianych oddających zaangażowanie piszących, a także ich nastawienie do przedmiotu dyskusji i związanych z poruszaną kwestią osób. Nieprzypadkowe są zatem takie rozstrzygnięcia edycji, jak zachowanie wielkiej litery w zapisie metaforycznie użytych nazw własnych (np. *Parnas*, *Olimp*, *Tytan*), a więc uznanie względów uczuciowych za podstawowe kryterium notacji, czy nawet odstępianie w pewnym zakresie od współczesnych wytycznych normatywnych (zachowanie często spotykanych w tekstach pytańników zamykających zdania oznajmujące zawierające pytania zależne). W pewnym stopniu przyjęta notacja odwzorowuje też niestabilność ustaleń i wielość panujących zwyczajów, jakie w wieku XIX znamienne były dla grafii i przestankowania, a w dużej mierze dotyczyły też jeszcze poprawności gramatycznej. Dodatkowy problem wynika z charakteru antologii jako zbioru tekstów wielu autorów, różniących się wiekiem, wykształceniem i doświadczeniem życiowym,

ukształtowanych w innych warunkach kulturalnych, tekstów reprezentujących w dodatku prasę różnych zaborów, w których konwencje poprawnościowe nieraz odbiegały od siebie. Krupiński na przykład (reprezentant Warszawy) użył w bierniku formy *maszynerią*, zaś Bernard Kalicki (przedstawiciel Lwowa), który cytował ten fragment, napisał tu *maszynierię*. Ujednolicenie w tym zakresie byłoby ingerencją za daleko idącą, zachowano więc formy gramatyczne i pewne właściwości zapisu, które mogą charakteryzować indywidualne cechy języka autorów oraz odzwierciedlać wahania normatywne. Z założenia tego wynikają następujące rozwiązania edytorskie:

- Pozostawiono oboczności w wyrazach: *spólny* – *wspólny*, *współczesny* – *spółczesny* oraz *naprzód* – *najprzód*.

- Zachowano dawną formę biernika rzeczowników żeńskich pochodzenia obcego: *definicją*, *energią*, *filozofią*, *fizjognomią*, *harmonią*, *historią*, *kwestią*, *maszynerią*, *obserwacją*, *poezją*, *pretensją*, *reakcją*. Zachowano też formy biernika w odmianie zaimków i liczebników: *swoję*, *jedną*. Nie ujednolicono także będących wówczas w użyciu form alternatywnych tego przypadku gramatyki (np. *reakcją* obok *reakcję*), gdyż wariantywna deklinacja odzwierciedla wahania ówczesnych ustaleń.

- Pozostawiono dawną formę liczby mnogiej rzeczowników pochodzenia łacińskiego lub greckiego: *akta*, *dramata*, *elementa*, *fakta*, *personata*, *poemata*, *punkta*, *sofizmata*, *talenta*.

- Zachowano dawne formy liczebnika: *ośmnasty*, lecz uwspółcześniono zapis liczebników porządkowych.

- Pozostawiono bez modernizacji dawne formy rzeczowników męskoosobowych w przypadkach zależnych: *stopniów*, *tysiąców*, a także formy przysłówków: *instynktowo*, *zaledwo* oraz imiesłówów przymiotnikowych biernych: *miane*, *wyszłe*.

– W cytatach z wierszy zachowano (kwestionowaną już wówczas) pisownię *-em*, *-emi*, ponieważ pełniła ona funkcje eufoniczne: *mokremi* – *ziemi*, *tem* – *czem*.

Spośród wprowadzonych zmian edytorskich warto natomiast wyodrębnić kilka innych rozstrzygnięć:

– Modernizacji poddano dawną pisownię podwójnych liter w wyrazach pochodzących z łaciny: *klassyk*, *summa*, pozostawiono jednak pisownię *szklanny*, która charakteryzuje regionalne cechy języka niektórych autorów.

– Zmieniono notację *triumf* na *tryumf* oraz uzgodniono z tym zapisem postać innych form derywowanych od tego rzeczownika.

– Zmodernizowano formę dopełniacza liczby mnogiej: *kwestyj* – *kwestii*, *poezuj* – *poezji*.

– Modernizację pisowni łącznej i rozdzielnej oparto na obowiązujących współcześnie przepisach ortograficznych, a uzasadnione incydentalne odstępstwa od tych reguł oznaczono bezpośrednio w tekście. Swego rodzaju wyjątek uczyniono w zakresie pisowni zaprzeczonych imiesłów przymiotnikowych czynnych, w przypadku których częściej zastosowano wychodzącą współcześnie z użycia notację rozłączną, silniej podkreślającą sens przeczenia i zdającą się lepiej oddawać intencje autorów, dla których imiesłowy stanowiły przede wszystkim formę czasownikową („człowiek nie badający literatury krytycznie”, „niebываłych i być nie mogących”).

– Dokonano modernizacji pisowni i odmiany nazw własnych pochodzenia obcego, z wyjątkiem form dawno spolszczonych oraz tych, w których do dziś utrzymuje się zapis wariantywny, jak *Szekspir* – *Shakespeare*, *Bajron* – *Byron*.

– Wprowadzono uzupełnienia i niewielkie modyfikacje w zakresie notacji tytułów, np. *Nie-Boska komedia* zamiast *Nieboska komedia*, *Mahabharata* zamiast *Makabharata*, *Sztuka rymotwórcza* zamiast *Sztuka Rymotwórcza*, *Sen w Podhorcach* zamiast *Sen Podhorcach*.

– Interpunkcję zmodernizowano według zasad współcześnie obowiązujących, nie tylko kierując się przy tym kryterium spójności oraz przystępności tekstu, ale także respektując niektóre indywidualne rozstrzygnięcia autorów, jeśli funkcje tekstowe zastosowanych rozwiązań były uzasadnione.

Rozwinięto wszystkie zawarte w tekście zasadniczym skróty nazw własnych, w tym pojawiające się w danym tekście po raz pierwszy inicjały imion. Ostatniej ze wskazanych modyfikacji celowo nie poddano inicjałów F.K., których użycie pełni w polemice znamionną funkcję.

W niezmienionej postaci zachowano wszystkie przypisy z pierwodruków oraz autorskie podziały akapitów. Podkreślenia pochodzące z oryginału są notowane zgodnie z podstawą przedruku. W nielicznych przypadkach, gdy w podstawie zostały wyróżnione przez autora całe cytowane fragmenty, w przedruku pominięto cudzysłów; zasadę pojedynczego wyróżnienia zastosowano również przy zbiegu podkreślenia pochodzącego od autora i wyróżnienia redakcyjnego wynikającego z modernizacji tekstu w zakresie rozwiązań edytorskich (jak np. notacja tytułu).

Wszystkie oznaczane uzupełnienia, zmiany i komentarze edytorskie wprowadzone do tekstów źródłowych notowane są w nawiasach kwadratowych.

Lokalizacji cytatów i aluzji objaśnionych w przypisach dokonano według wydań, z których korzystali (lub mogli korzystać) piszący. Adnotacje te pominięto w przypadku powszechnie znanych fragmentów klasyki literackiej.

Wszystkie przywołania rozprawy Franciszka Krupińskiego *Romantyzm i jego skutki*, które pojawiły się w wypowiedziach dyskutantów, opatrzone – podobnie jak w *Rozprawie wstępnej* – skróconym adresem: w nawiasie po skrócie tytułu *R* wskazano numer strony.